

Ю. Ю. Калиновський
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Ж. В. Чевичалова
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЦІННІСНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан кардинально змінив ціннісні аспекти соціалізації вітчизняних громадян, поставивши на перше місце аксіологічні орієнтири безпеки, соціально-економічної та психологічної адаптації до нових стресових умов. Весь комплекс цінностей людського існування став розглядатись крізь призму домінуючої цінності – збереження людського життя.

Аналізуючи дану проблему варто зазначити, що соціалізація особистості в умовах воєнного стану у аксіологічному вимірі характеризується декількома аспектами. По-перше, пошуком «стабільності» та активізацією адаптаційних механізмів до нових життєвих реалій та соціально-економічних, духовно-психологічних умов. По-друге, створенням «нового життєвого світу» для тих, хто імігрував за кордон та для внутрішньопереміщених осіб (ВПО) – побутове та соціально-економічне облаштування у новій громаді, налагодження нових соціальних зв'язків, подолання мовних та культурних бар'єрів, усвідомлення нових соціальних реалій й нівелювання психологічних проблем тощо. По-третє, в умовах воєнного стану відбувається кардинальне переформатування ціннісно-мотиваційної та психологічної шкали буття всіх суб'єктів, сфер та підсистем соціального організму, що безумовно впливає на перебіг соціалізаційних процесів.

Як зазначає Т. Титаренко, психологічний простір, що відтворює соціально-психологічний рівень життєтворення, переструктурується, поляризується відповідно до оцінок, інтересів, переконань близького оточення з приводу війни. Старі критерії поділу оточення на своїх-чужих, порядних-непорядних уже не

спрацьовують. Колишні друзі можуть стати ворогами, а вороги – однодумцями. У колег, родичів, сусідів також переформатовуються симпатії-антипатії, тяжіння-відштовхування. Особистісні межі стають надто жорсткими, і людина їх надмірно захищає, ігноруючи потреби інших. Психологічний час, що відтворює ціннісно-смысловий рівень життєтворення, теж модифікується, прискорюючись або гальмуючись. Декого перестають цікавити довоєнні події, а дехто цілком занурюється в мирне минуле, намагаючись захиститись від травматичних реалій сьогодення. Майбутнє з його перспективами чи то відтермінується, відсувається на далекі післявоєнні часи, чи майже зливається з теперішнім.

Разом з тим, незважаючи на відмінності у сприйнятті та оцінці дійсності, в умовах воєнного стану людина починає глибоко усвідомлювати цінність миру, розуміючи його не як абстрактну категорію, а як необхідну умову реалізації власного життєвого проекту.

Під час й особливо після закінчення війни певні категорії громадян потребують не тільки психологічної, а й соціальної реабілітації, яка б дозволила їм повернутись до повноцінного життя у соціумі. На думку Н. Сайко, соціальна реабілітація як процес являє собою динамічну систему, в ході якої здійснюється поступове вирішення завдань, що спрямовані на відновлення соціального статусу особистості, формування стійкості до травмуючих ситуацій, формування особистості, яка здатна успішно інтегруватись у суспільство. Тобто, соціальна реабілітація передбачає певну організацію процесу, методи якого будуть сприяти оптимізації соціалізації особистості та її успішному функціонуванню в соціумі. Мова йде про орієнтацію на створення умов, у яких би особистість відчувала задоволеність своїми успіхами, впевненість у власних здібностях, мала змогу проявити індивідуальність та реалізувати свої інтереси і розвинути здібності.

Таким чином, воєнний стан детермінує переосмислення ціннісно-життєвих пріоритетів буття особистості, підштовхує її до подолання аксіологічної невизначеності та формування нових екзистенціалів внутрішнього світу. У зв'язку з тим, що навколишній світ перестає бути комфортним та передбачуваним людина має напрацьовувати стресостійкість, основу якої становлять вже сформовані або набуті протягом життя світоглядно-ціннісні орієнтири.